

nadkom. dr MARIUSZ GAŚSIOROWSKI*
Akademia Policji w Szczytnie, Szczytno, Polska

PSY TROPIĄCE METODĄ MANTRAILINGU W SŁUŻBIE NA RZECZ BEZPIECZEŃSTWA PAŃSTWA

TRACKING DOGS USING THE MANTRAILING METHOD IN THE SERVICE OF STATE SECURITY

ABSTRAKT: Psy, wykorzystywane do pracy w Policji, należą do grupy psów użytkowych, nazywanych też pracującymi. Obecnie w polskiej Policji psy wykonują swoje zadania w trzech pionach: prewencyjnym, kryminalnym oraz kontrterrorystycznym. W służbie kryminalnej oprócz kategorii psów przeznaczonych do badań osmologicznych, ustawodawca dodał nowy typ psów tropiących osoby t.j według założeń *mantrailingu*¹.

Jedną z podstawowych misji psów w służbie organów ścigania jest tropienie sprawców przestępstw w tym zlokalizowanie ich miejsca ukrycia. Psy pracujące w tej kategorii uczestniczą w prowadzonych akcjach, operacjach policyjnych, a także w prowadzonych poszukiwaniach osób zaginionych. W wydziale poszukiwań i identyfikacji Komendy Głównej Policji działa Sekcja Przewodników Psów Specjalnych MTR, pracujących przy zastosowaniu metody *mantrailingu*, w których zespoły (przewodnik wraz z psem) czynnie wspomagają prowadzone akcje poszukiwawcze jak również kierowani są do obsługi zdarzeń kryminalnych w skali ogólnokrajowej.

Świat naukowy i technologiczny nieustannie podejmuje prace nad budową urządzeń elektronicznych, które dokonują analizy zapachowej i znajdują zastosowanie w przemyśle, czy w działaniach podejmowanych ze strony służb na rzecz poprawy bezpieczeństwa państwa. Natomiast na chwilę obecną nie został wytworzony, tak czuły i doskonały instrument, jakim jest niewątpliwie zmysł węchu psa. Autor ośmiela się postawić tezę, że jeszcze długo nie zostanie.

SŁOWA KLUCZOWE: bezpieczeństwo państwa, policja, pies służbowy, mantrailing, poszukiwania.

* dr, Mariusz Gąsiorowski, Police Academy in Szczytno, Szczytno, Polska

 <https://orcid.org/0000-0001-7336-417X>, m.gasiorowski@apol.edu.pl

Copyright (c) 2024 Mariusz Gąsiorowski. This work is licensed under a Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License.

¹ § 30 Ust.1 pkt 1-3 Zarządzenia nr 91 Komendanta Głównego Policji z dnia 4 października 2022 r. w sprawie metod i form wykonywania zadań z użyciem psów służbowych w Policji,

ABSTRACT: Dogs used for police work belong to the group of utility dogs, also called working dogs.

Currently, in the Polish Police, dogs perform their tasks in three divisions: prevention, criminal and counterterrorism. In the criminal service, in addition to the category of dogs for osmological testing, the legislator added a new type of tracking dogs t.j according to the principles of mantrailing .

One of the primary missions of dogs in the service of law enforcement agencies is to track down perpetrators of crimes, including locating their place of concealment. Dogs working in this category participate in ongoing actions, police operations, as well as in ongoing searches for missing persons. The Search and Identification Division of the Police Headquarters has a Section of MTR Special Dog Guides, working using the mantrailing method, in which teams (a handler and his dog) actively support ongoing search operations as well as being directed to handle criminal incidents on a nationwide scale.

The scientific and technological world is constantly working on the construction of electronic devices that perform scent analysis and which are used in industry, or in activities undertaken by the services to improve state security. On the other hand, for the time being, such a sensitive and perfect instrument, which is undoubtedly a dog's sense of smell, has not been produced, and the author dares to hypothesize that it will not be for a long time yet.

KEYWORDS: state security, police, service dog, mantrailing, search.

WPROWADZENIE

Nie ma wątpliwości, że Pies domowy (*Canis familiaris*) stał się gatunkiem wybranym i wyróżnionym w sposób szczególny przez człowieka. Z uwagi na różnorodność ras psa i proces jego ewoluowania, należy stwierdzić, że jego hodowla pozostaje nie tylko atrakcyjna pod względem walorów wizualnych, ale i jest wysoko produktywna. Proces doskonalenia ras psów na przestrzeni wieków i ich kształtowania, następował bardzo dynamicznie i wielotorowo. Wielu naukowców do dziś eksploruje tego przyczyny, dokonując analizy potencjału genetycznego tego gatunku, sposobów jego zastosowań przez pradawnych oraz terażniejszych hodowców².

Współczesne badania naukowe zdają się potwierdzać, niemal z całkowitą pewnością fakt pochodzenia psa od wilka (*Canis lupus*). Należy w tym miejscu zaznaczyć, że wilk stanowi zwierzę drapieżne i terytorialne, cechy te znajdują swoje odzwierciedlenie w jego zachowaniu w różnych uwarunkowaniach. Natomiast predyspozycje, które bezpośrednio wpłynęły na proces udomowienia psa, to umiejętność przystosowania się do otoczenia i instynkt stadny. Na przestrzeni lat, kształtujące się rasy psów, formowano w związku ze stosowaniem tych

² T. Kaleta, K. Fiszdon, Wybrane zagadnienia z genetyki i zachowania się psów, Warszawa 1999, s. 5.

zwierząt do różnych zadań z uwzględnieniem występujących genetycznych różnic takich jak: wielkość budowy anatomicznej, rodzaju i długości okrywy włosowej czy umaszczenia³. Wielość terażniejszych ras, wynika z kierowania wzmożonej hodowli selektywnej początkowego psa.

Przez stulecia człowiek, kształtował psy tak, by służyły mu w podstawowych czynnościach życiowych jak na przykład: polowanie, stróżowanie, czy w pracach pasterskich⁴. Należy wyraźnie zaakcentować, że przodek współcześnie występujących psów nie był wyłącznie domowym pupilem, ale często obrońcą, wartownikiem i kompanem na łowach.

Współczesne rasy psów biorą swój początek w XIX wieku, kiedy zainicjowano pierwszą organizację pokazów i wystaw psów rasowych, co skutkowało zdefiniowaniem dla poszczególnych ras wyglądu i ich cech usposobienia (np.: pokaz psów myśliwskich w Newcastle w Anglii w 1859 roku)⁵. Warto wskazać, że rodzaje ras psów ze względu na sposób ich powstania dzielimy na: rasy lokalne (naturalne), rasy przejściowe, rasy powstałe na skutek uszlachetniania, rasy kulturalne, rasy powstałe przez wykorzystanie pojawiającej się spontanicznie mutacji pojedynczego genu i utrwalanie jej poprzez hodowlę wsobną. Zgodnie z zasadami ustalonymi przez Międzynarodową Federację Kynologiczną, każda uznana rasa posiada usankcjonowany standard z drobiazgową charakterystyką wyglądu, typowymi cechami oraz właściwym usposobieniem. Zdarza się, że w ramach rasy wyróżnione zostają odmiany u których występują różnice pod względem wielkości, umaszczenia i długości okrywy włosowej⁶.

Współcześnie psy rasowe często dzielimy ze względu na ich użytkowość. Musimy pamiętać o historii współpracy człowieka i psa, kiedy to przez stulecia zwierzęta te pracowały dla człowieka, a zdolności, które posiadają w głównej mierze mają swoje osadzenie we wiodącym instynkcie łowieckim. W związku z powyższym, psy możemy podzielić na: psy myśliwskie (stanowią najliczniejszą grupę współczesnych psów, które charakteryzuje różnorodność specjalności w ich grupie należy wymienić: gończe, wyżły, płochacze, retrievery, psy wodne, dzikarze, norowce, charty), psy pasterskie (np.: owczarki niemieckie, francuskie briardy, polskie owczarki nizinne, owczarki szkockie i szetlanckie, bearded collie), psy stróżujące (np.: owczarek niemiecki, mastyf tybetański, sznaucer, doberman), psy ratownicze (np.: owczarek niemiecki, owczarek belgijski, retriever, bernardyn, nowofunland), psy terapeutyczne (np.:

³ E. M. Kramer, Rasy psów, A Zduńska, G. Maternicka, (red.), Warszawa 2015, 2016, s. 7.

⁴ D. Taylor, Ty i twój pies, Warszawa 1994, s. 43.

⁵ T. Kaleta, K. Fiszdon, Wybrane zagadnienia z genetyki i zachowania się psów, Warszawa 1999, s.15.

⁶ Ibidem, s. 15-18.

owczarek niemiecki, labrador, retriever), psy służbowe (np.: owczarek niemiecki, owczarek belgijski malinois, rottweiler, labrador retriever), psy sportowe (np.: chart, border colli, siberian husky, samojed, alaskan malamute, pies grenlandzki) oraz psy do towarzystwa, psy ozdobne (np.: buldog francuski, chihuahua, biewer yorkshire terier, kolorowy bolończyk, szpic miniaturowy)⁷.

Mając na uwadze powyższe rozważania należy pamiętać, że wieloaspektowość nauk o bezpieczeństwie determinuje potrzebę poszukiwania i określania skutecznych metod badawczych. Formułowanie sposobów postępowania badawczego, generowane jest dwoma rodzajami potrzeb. Pierwsza dotyczy działań w obszarze interpretowania i wyznaczenia przedmiotu, celu oraz problemów badawczych, co w istocie pozwala na tworzenie pojęć, praw i teorii, nadających naukom o bezpieczeństwie własną tożsamość⁸. Natomiast druga potrzeba wiąże się z badaniami empirycznymi t.j gromadzenie materiałów badawczych ich opracowywanie, wyrażanie, a także ich utrwalanie w formie mówionej, pisanej czy obrazowej⁹. Dlatego też zasadniczym celem artykułu było uzyskanie wiedzy o współczesnej kynologii policyjnej w Polsce. Podjęte przez Autora badania empiryczne obejmowały cele teoretyczno-poznawcze i praktyczno-użytkowe. Głównym problemem badawczym stało się pytanie: jak profiluje się współczesna kynologia policyjna w Polsce w służbie na rzecz bezpieczeństwa państwa? W celu odpowiedzi na tak postawiony problem, zastosowano następujące metody badawcze: do jakościowego opisu kynologii policyjnej w Polsce zastosowano analizę dostępnej literatury. Następnie oparto się na metodzie *desk research* – badania dokumentów. Zastosowano również kluczową z punktu widzenia nauk społecznych metodę polegającą na analizie źródeł aktualnie obowiązującego prawa oraz metodę obserwacji.

PSY WYKORZYSTYWANE W SŁUŻBIE W POLICJI

Każdego psa cechuje odrębny temperament i należy z nim postępować w sposób indywidualny. Prowadzone szkolenie z psem służbowym przynosi wymierne efekty wówczas, kiedy przewodnik posiada znajomość uwarunkowań charakterologicznych swego psa, a próbuje

⁷ I. Przeczek, *Psy rasowe*, Warszawa 2016, s. 28-37.

⁸ J. Ziarko, *Metoda badań w naukach o bezpieczeństwie na przykładzie bezpieczeństwa pracy*, *Bezpieczeństwo: teoria i praktyka*, nr 7/3, 2013, s. 22.

⁹ S. Palka, *Pedagogika w stanie tworzenia*, Kraków 2003, s. 14.

je i próbuje rozpoznać powody jego postępowania¹⁰. W początkowym okresie za psy użytkowe (służbowe) honorowano przedstawicieli sześciu ras tj: *owczarek niemiecki, bokser, rottweiler, doberman, sznaucer olbrzymi i airedale terier*. Następnie wśród psów użytkowych znalazły się również takie rasy jak: *hovawart, bouvier des Flandres (pies pasterski z Flandrii)* oraz *owczarek belgijski malinois*. Z uwagi na ich wielkość, temperament, sposób zachowania, są to przedstawiciele ras, wyjątkowo predystynowanych do szkolenia w roli psów służbowych¹¹.

Z punktu widzenia kynologii pies rasowy to taki, który odpowiada wzorcowi rasy, wiernie przekazuje swoje geny (a więc i cechy) potomstwu oraz ma udokumentowane pochodzenie. Stosowane przez poszczególne organizacje kynologiczne systematyki opierają się na pokrewieństwie poszczególnych ras, ich użyteczności i przydatności do określonych zadań, a także na liczebności przedstawicieli danej rasy w rejonie działania danej organizacji. Psy, wykorzystywane do pracy w Policji, mieszczą się w grupie psów użytkowych, nazywanych też roboczymi lub pracującymi. Nie ma znaczenia czy dany osobnik jest psem rasowym czy nierasowym w rozumieniu definicyjnym, a o przydatności zwierzęcia do pracy w Policji decydują wyłącznie jego predyspozycje, przy czym są one analizowane pod kątem zadań, jakie pies w przyszłości ma wykonywać. Inne zatem cechy ważne są w odniesieniu do psów patrolowych, inne - w przypadku psów przeznaczonych do tropienia, szukania śladów czy też do badań osmologicznych. Do szkolenia specjalistycznego pod kątem wykonywania przyszłych zadań nadają się przedstawiciele psów takich ras, które spełniają oczekiwane warunki psychiczne i fizyczne przewodnika a w konsekwencji Policji¹².

W służbie polskiej Policji obecnie preferowani są przedstawiciele następujących ras psów: *owczarek niemiecki, owczarek belgijski malinois, owczarek holenderski, labrador retriever, golden retriever, rottweiler, terrier walijski, foksterier, nowofundland, wyżeł niemiecki, posokowiec bawarski, bloodhound, parson russel terrier, płochacz niemiecki, ogar polski, mały munsterlander*¹³.

Należy zaakcentować, że w roku 2021 w Ustawie o Policji został dodany rozdział 10 d - Psy służbowe i konie służbowe, który z całą pewnością wskazuje, iż ustawodawca z wysoką atencją podchodzi do pracy tych zwierząt w formacji¹⁴. Natomiast zmiany, które zostały

¹⁰ M. Schmidt, W. Koch, Poradnik podstawowego szkolenia psów, Warszawa 2004, s.7.

¹¹ Ibidem, s. 9-10.

¹² M. Gąsiorowski, Psy służbowe w działaniach polskiej Policji, Szczytno 2017, s. 83-84.

¹³ <https://policja.pl/pol/aktualnosci/219520,Psy-sluzbowe-w-polskiej-Policji.html> [dostęp: 15.11.2023].

¹⁴ Rozdział 10 d Ustawy o Policji z dnia 6 kwietnia 1990 r., t.j Dz. U z 2024 r., poz. 145

wprowadzone w roku 2022 w przepisach wykonawczych Zarządzeniem Nr 91 Komendanta Głównego Policji z dnia 4 października 2022 r. w sprawie metod i form wykonywania zadań z użyciem psów służbowych w Policji i zastąpiły obowiązujące do tego czasu Zarządzenie Nr 296 Komendanta Głównego Policji z dnia 20 marca 2008 r. w sprawie metod i form wykonywania zadań z użyciem psów służbowych, szczegółowych zasad ich szkolenia oraz norm wyżywienia, wprowadziły kilka ważnych zmian. Obecnie zgodnie z Zarządzeniem Nr 91 Komendanta Głównego Policji z dnia 4 października 2022 r. w polskiej Policji psy pracują w trzech pionach: prewencyjnym, kryminalnym oraz kontrterrorystycznym. W służbie kryminalnej oprócz występującej wcześniej kategorii psów przeznaczonych do badań osmologicznych, ustawodawca dodał nową kategorię, psów tropiących osoby według założeń mantrailingu¹⁵. Autor skupia się w opracowaniu na tej właśnie kategorii psów służbowych i do niej konsekwentnie będzie się odnosił.

ZMYŚŁ WĘCHU

U psa i człowieka część mózgu, która odpowiada za odbiór i analizę zapachów jest różna. W tzw. centrum rozpoznawania zapachów tworzą się parzyste twory nazywane opuszkami węchowymi, które są usadowione w spodniej części mózgu, gdzie mieści się masa neuronów. Ich wygląd u człowieka to występujące nieduże zgrubienia na niedużym pniu, natomiast u psa ich wielkość powoduje, że sam pień pozostaje niewidoczny. Ciężar wspomnianych opuszek węchowych u człowieka wynosi ok. 1,5 grama a u psa stanowi ok. 6 gramów, co stanowi czterokrotnie wyższą wartość niż u ludzi, pamiętając, że mózg tego zwierzęcia jest dziewięciokrotnie mniejszy od naszego. W efekcie finalnym centrum analizy zapachów u psa jest czterdziestokrotnie większe niż u człowieka. Oprócz mózgu, również budowa nosa psa ma związek z wyczuwaniem najbardziej delikatnych woni. Zwierzęta te zdecydowanie wnikliwiej od człowieka ściągają zapachy, pracowicie ich wyszukują, wykorzystując te struktury budowy nosa, które u człowieka nie występują. Psy posiadają umiejętność niezależnego poruszania każdym z nozdrzy, co umożliwia im ściśle wskazać kierunek, docierającego zapachu.¹⁶ U psa proces węszenia może następować w sposób niezależny od naturalnego procesu oddechowego. Gdy

¹⁵ § 30 Ust.1 pkt 1-3 Zarządzenia nr 91 Komendanta Głównego Policji z dnia 4 października 2022 r. w sprawie metod i form wykonywania zadań z użyciem psów służbowych w Policji,

¹⁶ S. Coren, Tajemnice psiego umysłu, Wydawnictwo Galaktyka Łódź 2019, s. 58.

pies wykorzystuje zmysł węchu, przez specjalnie przystosowaną porowatą strukturę kostną w jamie nosowej, powietrze nasycone zapachem osadza się na niej, chroniąc przed wyflukaniem w trakcie wydychania powietrza. W normalnie przebiegającym procesie oddechowym u psa, powietrze prowadzone jest przez komory nosa znajdujące się poniżej struktury kostnej bezpośrednio do płuc, natomiast w zachodzącym procesie wąchania powietrze prowadzone jest przez górne komory nosowe a jego kompozycja jest skrupulatnie analizowana. Występująca odmienność zachodzącego procesu wąchania od oddychania przekłada się wyraźnie na umiejętność zmiernienia za zapachem, w momencie występowania wysokich temperatur powietrza albo gdy pies jest rozgrzany. Podobnie jak człowiek, psy by obniżyć ciepłotę ciała wydzielają pot, natomiast gruczoły potowe występują u nich tylko między poduszkami łap, wobec tego by wspomóc proces ochładzania organizmu, zachodzi u nich proces ziajania polegający na tym, że kiedy pies dyszy następuje parowanie płynów przez śluzówki pyska i języka. Niestety proces ten ogranicza sprawność czucia zapachów. Przeprowadzone badania naukowe wykazały, że kiedy następuje przegrzanie psa, ma to bezpośredni wpływ na jego wydolność wietrzenia oraz rozróżniania zapachów, która ulega pomniejszeniu o więcej niż 40 procent. Utrudnia to efektywną pracę węchową psa, kiedy występują niekorzystne warunki atmosferyczne, zalecane wówczas są przerwy w pracy na odpoczynek oraz na ochłodzenie¹⁷.

Ten fenomenalny instrument w postaci psiego nosa, by mógł sprawnie funkcjonować jest nieustannie zwilżany przez licznie występujące gruczoły śluzowe, których zadaniem jest jego schładzanie i co najważniejsze gromadzone są w nim cząstki zapachu. Wnętrze śluzówki nosa zostało zaopatrzone we włosowate struktury, które pomagają śluzowi spływać do komór nosowych i skupiać nasyconą zapachami ciecz, blisko komórek odpowiedzialnych za rozróżnianie woni. Następnie molekuly zapachowe z aparatu węchu drogą połączeń nerwowych transmitują informacje do mózgu. To tak zwane „centrum identyfikacji zapachów”. U człowieka ma ok. 7 cm kwadratowych, natomiast jego powierzchnia u psa to już ok. 390 cm kwadratowych. Należy zwrócić uwagę, że rozmiar tego obszaru ma bezpośrednie przełożenie na potencjał węchowy przedstawicieli poszczególnych ras. Psy, które charakteryzuje wydłużona kufa (pysk) posiadają dużo większą liczbę receptorów zapachowych. Dla przykładu osobnik rasy „jamnik” ma ich 125 mln komórek, foksterier 147 mln a owczarek niemiecki ok. 225 mln, natomiast przedstawiciele tzw: tropowców posiadają nadzwyczaj długie i głębokie kufy, które

¹⁷ S. Coren, Tajemnice psiego umysłu, Wydawnictwo Galaktyka Łódź 2019, s. 58-59.

potęgują liczbę tych receptorów. Dla przykładu przedstawiciel rasy „beagle”, który jest dwukrotnie mniejszy od osobnika rasy „owczarek niemiecki” ma taką samą ich liczbę tj: 225 mln receptorów, ale już posiadający wybitne możliwości pracy węchowej przedstawiciel rasy „bloodhound” posiada ich 300 mln.

Zestawiając możliwości węchowe człowieka i psa na przykładzie zapachu kwasu masłowego, który stanowi składnik potu, to ten pierwszy potrafi poczuć ten zapach o objętości jednej pięciomilionowej grama po jej rozpyleniu w metrze sześciennym, natomiast gdy ta sama ilość kwasu zostanie rozcieńczona w 1000 000 litrów wody, nawet wówczas pies wyczuje tą woń. By w sposób bardziej obrazowy unaocznić występującą dysproporcję, możemy wskazać, że człowiek po wejściu do budynku o dziesięciu kondygnacjach w którym został rozpylony 1 gr kwasu masłowego, będzie on dla niego lekko wyczuwalny, natomiast pies będzie go wyczuwał bez kłopotu w sytuacji rozpylenia takiej samej ilości kwasu na obszarze 350 km kwadratowych na wysokości 90 metrów. Stanowi to szacunkową powierzchnię wielkiej aglomeracji miejskiej, którą może zamieszkiwać nawet ok. 1,5 mln ludzi¹⁸.

Gruzoły potowe, gruczoły apokrynowe emitują feromony (od greckich słów *pherein* „nieść” i *horman* „ekscytować”)¹⁹, które w świecie zwierząt stanowią informację wskazującą na płęć, zdrowie, wiek czy nastrój psychiczny osobnika. Gruzoły apokrynowe u ludzi umiejscowione są pod pachami oraz w pachwinach. Obiegową opinią wśród niektórych funkcjonariuszy, jest ta, że psy posiadają zdolność wyczuwania strachu. Niejednokrotnie śledczy organów ścigania twierdzili, że psy potrafią namierzać sprawców przestępstw przez zwietrzenie ich strachu, który potęguje stres, że zostaną schwytani. Lęk jest ściśle związany ze stanem emocjonalnym w jakim się znajdujemy, emocje nie posiadają zapachu, natomiast np.: stres wywołuje wydzielanie potu, którego skład chemiczny ulega zniekształceniu, co już psy wyczuć mogą. Tak więc uczucie strachu związane jest z odrębnym zapachem, staje się on bardziej intensywny i charakterystyczny²⁰.

Psy zdecydowanie lepiej od ludzi radzą sobie w rozpoznawaniu zapachów ich rozkładaniu na odrębne zapachy, analizowaniu z nich informacji oraz dokonywaniu identyfikacji każdego z osobna. Natomiast, ludzka zdolność prowadzenia selekcji obrazów może starać się dorównywać poziomem umiejętności psów do dzielenia zapachów. Badania naukowe wykazały,

¹⁸ Ibidem, s. 60-61.

¹⁹ S. Coren, Jak rozmawiać z psem, Galaktyka Łódź 2007, s. 203.

²⁰ S. Coren, Tajemnice psiego umysłu, Galaktyka Łódź 2019, s. 64-65.

że psy wszelką wieloelementową woń, potrafią rozdzielić na odrębne elementy, które nie są przez nie mieszane, jak również nie skupiają się na tym najbardziej intensywnym²¹.

Zapach człowieka tworzy się w procesie pocenia i ulega przekształcaniu z powodu aktywności bakterii na skórze. Struktura skóry również podlega zachodzącym procesom zmiany, na które najczęściej wpływają: wiek, rasa, promienie słoneczne, praca gruczołów oraz dieta. Te występujące czynniki, istniejące warianty ich kombinacji, powodują, że są tworzone miliony zapachów, co ważne każdy z nich jest indywidualnym, osobistym zapachem przyporządkowanym tylko jednej osobie. Wpływ na woń człowieka ma oczywiście stan jego higieny osobistej, używane perfumy, dym papierosów, zapach środowiska, w którym przebywa, miejsce, rodzaj pracy oraz wiele innych zapachów, które przywierają do odzieży i ciała²².

W przeszłości ludzie sądzili, że krople krwi skapujące na ziemię, formują ślad, po którym podąża z sukcesem pies tropiący. Stanowiło to genzę ukształtowania się nazewnictwa rasy bloodhound od (ang. Blood – krew, hound - pies). Obecnie przeważa pogląd, że trop budują mikroskopijne elementy złuszczonego naskórka, które przenoszą osobisty zapach, ponieważ nasiąknięte zostały potem oraz żyjącymi na nich mikroorganizmami²³.

W XX wieku, znani austriaccy badacze Rudolphe i Rudolf Menzel dowodzili, że bazowej genzy zapachu, stanowią wydzieliny z powłoki skórnej. Wskazywali, że na tworzenie osobistej woni człowieka, wywierają wpływ zachodzące trzy cykle biologiczne, na które składają się: potliwość, wydzielanie potu i sebum skóry, mając na uwadze, nieustające w procesie regeneracji skóry, następujące cyklicznie, złuszczenie się naskórka²⁴. Skóra osłania ciało ludzkie z zewnątrz a nowoutworzone komórki „keratynocyty” są nieustannie tworzone w podstawnym pokładzie skóry i wypierają komórki na wierzch, przez następujące po sobie pokrywy na powierzchnię naskórka. Obecnie środowisko naukowe z Allison Curran włącznie, wskazują na odmienne nazewnictwo, w którym zapach tworzą trzy składniki woni: pierwszy – obejmuje elementy stałe, które pozostają bez wpływu ze strony diety i otaczającego środowiska, drugi – ściśle związany ze sposobem odżywiania i otoczeniem oraz trzeci – związany z czynnikami zewnętrznymi tj: kosmetyki, detergenty. Podsumowując pierwszy składnik woni

²¹ Ibidem, s. 68.

²² Ibidem, s. 70.

²³ Ibidem, s. 72-73.

²⁴ R. Menzel, Die Verwertung der Riechfähigkeit des Hundes im Dienste der Menschheit, 1930 Kameradschaft, Verlagsgesellschaft, Berlin s. 202.

zawiera stale obecne komponenty, które pozostają różne u wszystkich ludzi z osobna i umożliwia to odrębne rozpoznanie ludzkiej woni zapachowej²⁵. Na formowanie się zapachu ciała, mają wpływ lotne związki organiczne, które wydziela skóra. Badacze zdefiniowali zapach człowieka jako mieszaninę różnorodnych związków chemicznych (tj: aldehydy, alkany, alkohole, estry, kwasy karboksylowe, azotowe związki chemiczne i węglowodany) w postaci ubogaconych lotnych związków organicznych penetrujących przestrzeń nad cząstkami zapachu²⁶. Współczesne badania wskazują, że zapach rąk przenoszony z ruchem powietrza, może zostać wyczuwalny w szacunku 85% identyfikacji wzorca indywidualnego każdego człowieka²⁷.

Minimalna koncentracja molekuł zapachowych zestawiona z powietrzem, która jest dostateczna, by wywołać odpowiedź ze strony receptorów węchowych psa, wzbudzając tym samym odczucie zapachu, w kynologii jest definiowana mianem progu wyczuwalności. Ścieżkę śladu stanowi melanz widzialnych (rzeczy) i niewidzialnych (drobin naskórka, potu) cząstek środowiska, czy również śladów, które zostawiła osoba przemieszczająca się w określonym obszarze terenu. Pozostawiony przez osobę zapach cząstek, stanowi źródło zapachu pierwszoplanowego śladu, natomiast zapach fragmentów otaczającego środowiska, w którym nastąpiła zmiana w związku ze stycznością z człowiekiem określana jest jako zapach drugoplanowy śladu. Zapach pierwszoplanowy pozostaje indywidualny dla jednej osoby, natomiast drugoplanowy jest tożsamy dla każdej osoby przemieszczającej się na danym obszarze, a będzie odmienny dla tej samej osoby przemieszczającej się po zróżnicowanych pokładach podłoża (nawierzchni twardej, miękkiej). Molekuły zapachowe z człowieka lub przedmiotu, przemieszczają się pod wpływem ruchu powietrza, ich koncentracja jest najmocniejsza w pobliżu jego źródła i słabnie z rosnącym oddaleniem od niego. Po wejściu w chmurę molekuł zapachowych, pies wyczuwa rozprzestrzenione rzadkie cząstki i przemieszczając się eksploruje esencjonalność woni. Przyrodzonym odruchem psa jest wyszukiwanie najwyższej koncentracji molekuł pociągającego zapachu i odszukanie skąd dobiega²⁸. Instrument węchu psa, bez trudu wyłapuje fragmenty naskórka, ponieważ jest

²⁵ A. M. Curran, *Comparison of the volatile organic compounds present in human odor using SPME-GC/MS*, „Journal of Chemical Ecology” 2005, 31(7), s. 1607–1619

²⁶ Ibidem s. 1607–1619

²⁷ I. Rodriguez-Lujan, et al., *Analysis of pattern recognition and dimensionality reduction techniques for odor biometrics*, Knowledge-Based Systems 2013, s. 279–289.

²⁸ B. Górny, *Nowoczesne szkolenie psów tropiących*, Warszawa, 2010, s. 32.

wyjatkowo wrażliwy na aromaty biologiczne, feromony w następstwie czego z łatwością zmierza tropem człowieka, który je pozostawił. Ale jest to dopiero pierwszy krok do wykonania zadania w całości, ponieważ spoczywa na nim obowiązek wskazania kierunku oddalenia się osoby. Psy pracując na śladzie kierują się zasadą, że podążają za bardziej intensywnym zapachem, starsze ślady pozostają lekko mniej nasycone wonią, aniżeli te młodsze, ta informacja w zupełności jest dla nich dostateczna²⁹.

MANTRAILING W POLSKIEJ POLICJI

Jedną z podstawowych misji psów w służbie organów ścigania jest tropienie sprawców przestępstw i zlokalizowanie ich miejsca ukrycia. Tropić oznacza zmierzać za wonią zapachową, jaka powstała na skutek złuszczonej komórki unoszonej na powietrzu, opuszczającej się w rytmie powiewu wiatru i jego kierunkiem. Zdarza się, że pies zmierza precyzyjnie ścieżką odejścia sprawcy, ale też czasem kieruje się do niej równolegle. Psy podczas pracy na śladzie, zazwyczaj są prowadzone na długiej linie, która utrudnia nadmierne oddalenie się od przewodnika w momencie impulsu ekscytacji i podniecenia psa pracującego na śladzie. Kiedy pies węszy, przemieszcza się z podniesioną głową i wyłapuje woń z powietrza, by uchwycić zapach osoby, biegając w jedną i drugą stronę do momentu, aż go namierzy. Już po wychwyceniu zapachu przemieszcza się zazwyczaj z wiatrem, kierując się za poszukiwanym³⁰. Panujące warunki atmosferyczne w postaci wiatru czy opadu deszczu, ogromnie oddziałują na skuteczność psów, które węszą na powietrznym tropie. Dla przykładu podczas ciepłego, bezwietrznego i słonecznego dnia woń osoby poszukiwanej, nie będzie roznosić się na dalekie odległości, pies zatacza wówczas wielokrotnie kręgi do momentu, gdy ją zlokalizuje. Optymalnymi warunkami do węszenia dla psa jest pora świtu lub zmierzchu, kiedy ziemia pozostaje schłodzona, powietrze delikatnie wilgotne, przy łagodnym wietrze, woń osoby rozprzestrzenia się wówczas na duże przestrzenie i są to warunki, kiedy pies ma zdecydowanie ułatwione zadanie. Prościej jest mu ją zwęszyć w momencie, gdy przeczesuje okolice. Przedstawiciele rasy bloodhound pozostają wybitnymi tropicielami. Wyróżnia je umiejętność perfekcyjnego zapamiętywania zapachów, mogą w przeciągu całego dnia pracować bez

²⁹ S. Coren, Tajemnice psiego umysłu, Galaktyka Łódź 2019, s. 72-73.

³⁰ Ibidem, s. 74-75.

odnawiania zapamiętanej woni, natomiast osobniki pozostałych ras, wymagają w odstępach kilku godzinnych ponownego nawęszenia próbki zapachowej osoby poszukiwanej³¹.

Ciekawym aspektem jest fakt, że niektórzy hodowcy, tak prowadzą swoją hodowlę, by oprócz pożądanых cech jak inteligencja, dobry węch, zamiłowanie do pracy, psy posiadały umiejętność „głoszenia” (wydawane dźwięki przez psa w formie ujadania, jodłowania, poszczekiwania, powarkiwania, przechodzącego w skamlenie oszczekiwania, dokonywania zmiany nasilenia głośności emisji szczekania, łączenia wskazanych form i ich różnicowania), które stanowi informację dla opiekuna co stanowi przedmiot tropienia. Brzmiały wówczas jak prawdziwe gończe, tak jak bloodhoundy, tropiące poszukiwanego albo osobę zaginioną. Genetyk, L.F Whitney w trakcie prowadzonych badań spostrzegł, że większość bloodhoundów, głośni podczas pracy węchowej, kiedy podejmie trop, natomiast występują osobniki, które tego nie robią. Tendencja do głoszenia, tak jak do szczekania, pozostaje zdeterminowana genotypowo. Dowiódł, że prowadząc selektywną hodowlę spośród niegłoszących osobników, uzyskujemy linię bloodhoundów, które tropią bezgłośnie³².

Wyjątkowe uzdolnienia oraz sprawność tropienia górnym wiatrem objawiają psy trenowane według założeń *mantrailingu*. Pojęcie *mantrailing* posiada swoją genezę z języka angielskiego (man–człowiek oraz trail–tropić) i oznacza ono, zmierzać za osobistą wonią człowieka, by na końcu śladu do niego doprowadzić³³. Stosowana metoda stanowi połączenie pierwotnych umiejętności psów do wyodrębniania wybranego zapachu osoby z całej gamy zapachowej a następnie kierowania się jego tropem, w oparciu o zasadę od najstarszego do najbardziej świeżego. Psy pracujące w tej kategorii uczestniczą w prowadzonych akcjach ratowniczych, akcjach, operacjach policyjnych, w prowadzonych poszukiwaniach osób zaginionych, czy też tropienia sprawców przestępstw na terenie całego kraju. Psy tropiące osoby według założeń *mantrailingu*, nazywane *mantrailerami*, prowadzą pracę węchową po ścieżce śladu w zróżnicowanych warunkach topograficznych i atmosferycznych. Psy te w odróżnieniu od pozostałych psów w kategorii psów tropiących, pracują na ścieżce śladu ludzkiego, którego wiek przekracza kilkanaście dni. Wskazać tu należy przykład najstarszego śladu, który przepracowano w trakcie rekonstrukcji zdarzenia, który udokumentowano, a którego wiek wskazywał na 4 miesiące i 21 dni³⁴. Przy tropieniu górnym wiatrem, psy

³¹ Ibidem, s. 75-76.

³² S. Coren, Jak rozmawiać z psem, Galaktyka Łódź 2019, s. 213-215.

³³ R. Tarnik, Kwartalnik policyjny Nr 2(57)/2021, Mantrailing. Tropienie górnym wiatrem, Legionowo 2021, s. 82.

³⁴ <https://csp.edu.pl/csp/inne/3490,Mantrailing.html> [dostęp z dnia 04.12.2023 r.]

posługują się odrębnymi molekułami zapachowymi osoby zaginionej lub wobec której zostały wszczęte poszukiwania. Przekaz woni następuje po pozostawionych śladach biologicznych typu: włosy, komórki naskórka lub krwi, okres emisji zapachu ludzkiego jest różnorodny, na przykładzie komórek naskórka utrzymuje się ok. 36 godzin, natomiast śladów krwawych stanowi okres do 120 dni. Na wytrzymałość woni zapachowej na trasie przejścia, ma wpływ wiele czynników, warunkują ją pogoda, występujące związki chemiczne używane przez osobę poszukiwaną, czy też związane z zapachem otoczenia w którym przebywała i innych związków³⁵.

PSY TROPIĄCE WEDŁUG ZAŁOŻEŃ MANTRAILINGU

Przy tej specyfice szkolenia, doskonale sprawdzają się rasy psów przynależące do grupy psów myśliwskich, gończych, których wybitnymi reprezentantami są: posokowiec hanowerski, bawarski, gończy polski, wyżeł weimarski, mały münsterländer, czy bloodhund, osobnik posiadający nieszablonowe predyspozycje do pracy węchowej, omówiony wyżej przez autora przedmiotowego opracowania już bardzo szczegółowo. Reprezentanci wskazanych ras, wykazują szczególne uzdolnienia do tropienia rannych zwierząt i zorientowanie terenowe. Wrodzone zamiłowanie do poszukiwania zwierzyny, po umiejętnym ukierunkowaniu go na woń ludzką, pozostawia margines możliwości do efektywnego ich zastosowania na tym polu. Bardzo istotnym warunkiem, który należy spełnić dla zapewnienia skuteczności procesu szkolenia, to powinien być zapoczątkowany jeszcze w okresie szczenięcym rozwoju psa (już ok. 8 tygodnia życia), warunkuje to potrzeba szybkiego nakierowania psa na zapach człowieka, by w późniejszym etapie naturalny instynkt łowiecki nie zaburzał prawidłowego przebiegu pracy węchowej.

Centrum Szkolenia Policji w Legionowie w 2016 roku, przygotowało „Koncepcję dotyczącą tresury psów tropiących według założeń mantrailingu na bazie doświadczeń Policji niemieckiej”, która została zaakceptowana przez Komendanta Głównego Policji, natomiast w dniu 7 marca 2018 r. zostało podpisane przez Komendanta Centrum Szkolenia Policji w Legionowie z Dyrektorem Prezydium Policji w Saksonii, porozumienie dotyczące wyszkolenia 6 psów tropiących z przewodnikami. Tresura została zaplanowana na trzy etapy.

³⁵ Ibidem.

W I etapie funkcjonariusze uczestniczyli w stażu, który obejmował zajęcia wykładowe związane z zasadami chowu szczeniąt i prowadzenia tresury oraz zajęcia praktyczne tresury praktycznej, która obejmowała treningi tzw. więzi z ofiarą – (zakończony w kwietniu 2019 r).

II etap miał za zadanie przygotować psy do samodzielnej pracy w terenie zurbanizowanym oraz pracy na śladzie 24-godzinnym i podjęcia zapachu osób poszukiwanych. Ukończenie etapu wieńczył egzamin prowadzony przez stronę niemiecką, który weryfikował nabyte umiejętności. Zadaniem psów było odnalezienie osoby poszukiwanej, poruszając się po 24-godzinnych śladach zapachowych, były to dwie trasy o dystansie 1000 metrów, by następnie prawidłowo ją wskazać. Niestety ze względów zdrowotnych szósty pies został wycofany z tresury – (zakończony w lipcu 2020 r).

W III etapie pies zdawał egzamin, który polegał na wypracowaniu śladów przekraczających wiek 24-godzin. Pierwsza ścieżka śladu prowadzi do osoby nieporadnej czy zranionej, druga natomiast do osoby nieobecnej na miejscu. Etap potwierdzał zdolność psów do wykonywania zadań podczas służby – (zakończony w lipcu 2021r).

Obecnie polska Policja dysponuje pięcioma certyfikowanymi psami tropiącymi osoby według założeń mantrailingu tj: 3 posokowce bawarskie oraz 2 rasy bloodhound³⁶, które zgodnie z decyzją Komendanta Głównego Policji zostały umiejscowione z przewodnikami w strukturze komórki organizacyjnej właściwej w sprawach wykorzystania psów tropiących metodą maintrailingu Biura Kryminalnego Komendy Głównej Policji i w chwili obecnej obsługują zdarzenia z całego kraju.

Na bazie zdobytych doświadczeń ze współpracy z policją niemiecką, został opracowany program kursu specjalistycznego dla przewodników psów tropiących osoby według założeń mantrailingu i w dniu 10 stycznia 2022 roku rozpoczęta została realizacja jego pierwszej edycji w trybie stacjonarnym na bazie infrastruktury ZKP w Sułkowicach CSP w Legionowie we współpracy z Komendą Główną Policji. W etapie przeprowadzenia testów kwalifikacyjnych na kurs, kryteria spełniły 4 psy w wieku szcenięcym, są to przedstawiciele ras: posokowiec bawarski (2 osobniki), ogar polski (1 os.) oraz mały munsterlander (1 os.)

Okres realizacji poziomu I kursu to 117 dni szkoleniowych. Cel kursu stanowi przysposobienie zespołu (przewodnika wraz z psem) do kontynuowania trenowania psa tropiącego zgodnie z założeniami mantrailingu w obszarze: osvajania psa z opiekunem,

³⁶ R. Tarnik, Kwartalnik policyjny Nr 2(57)/2021, Mantrailing. Tropienie górnym wiatrem, Legionowo 2021, s. 82-83.

socjalizacji szczeniąt, nabycia umiejętności zmiernia psa za osobistą wonią osoby, nabycia umiejętności skupienia przez psa w trakcie węszenia na ścieżce śladu, powstania u psa odruchu podejmowania zapachu wybranej osoby a następnie jej zaznaczenie, zbudowania mocnej relacji osoba poszukiwana – pies, rodzącej poczucie związku z ofiarą. Po przejściu poziomu I kursu specjalistycznego zespoły nabywają podstawy do kolejnego etapu szkolenia zgodnie z zasadami mantrailingu. Liczebność grupy szkoleniowej nie powinna przekraczać 5 osób, mając na uwadze osiągnięcie celów dydaktycznych i efektywności zastosowanych metod³⁷. Jako ciekawostkę należy wskazać na przykładzie przedmiotowego kursu, odstępstwo od stosowanego w polskiej Policji centralnego doboru psów, które jest uwarunkowane specyfiką tegoż szkolenia i przede wszystkim, wiekiem szczenięcym w okresie, którego następuje zakup psów, co było niespotykane dotychczas w polskiej kynologii policyjnej. Występująca różnica pomiędzy pozostałymi kursami jest też taka, że psy nie są trzymane w kojcach na zewnątrz, lecz w pomieszczeniach w których przebywa przewodnik, by był zapewniony stały ich kontakt i została zbudowana jak najsilniejsza więź tych dwóch partnerów³⁸.

Po zakończeniu poziomu I, następuje realizacja kolejnego etapu, którego czas trwania wynosi 11 miesięcy, polegającego na prowadzeniu tresury w jednostce szkoleniowej (ZKP CSP) w ramach realizacji zadań służbowych. Na którym prowadzone są ćwiczenia dotyczące: budowania związku z człowiekiem, którego pies ma za zadanie odszukać, uczenia psa obojętności na otaczające bodźce, na bazie zróżnicowanych woni zapachowych motywowania psa do szukania osoby, ukształtowania u psa odruchu do podjęcia woni wybranej osoby oraz jej oznaczenie. Co ważne, na tym etapie zwierzęta zostają poddane zabiegom weterynaryjnym kastracji lub sterylizacji a także przyszycia żołądka³⁹. Wymienionym zabiegom psy zostają poddane profilaktycznie, by zapobiec niepożądanym następstwom w przyszłości. Psy po ich przebyciu pracują bardziej efektywnie, natomiast z informacji spływających z jednostek terenowych wynika, iż skręt żołądka stanowi jedną z głównych przyczyn zgonów psów służbowych.

³⁷ Decyzja nr 444 Komendanta Głównego Policji z dnia 23 grudnia 2021 r. w sprawie programu nauczania na kursie specjalistycznym dla przewodników psów tropiących osoby w/g założeń mantrailingu – poziom I.

³⁸ <https://csp.edu.pl/csp/aktualnosci/4965,Mantrailing-polska-edycja.html> D. Ratajczak, [dostęp z dnia 04.12.2023 r.]

³⁹ Decyzja Nr 91 Komendanta Głównego Policji z dnia 28 kwietnia 2021 r. w sprawie powołania zespołu do opracowania projektu programu nauczania na kursie specjalistycznym dla przewodników psów tropiących według założeń mantrailingu, M. Hańczuk, R. Tarnik, Harmonogram szkolenia psów, ZKP CSP 2021.

Poziom II przedmiotowego kursu stanowi okres 25 dni szkoleniowych. Celem kursu pozostaje dalsze kształcenie przewodnika wraz z psem w celu obycia psa ze zmieniającymi się warunkami otoczenia, kierowania się psa za osobistą wonią człowieka, kształcenia skupienia psa w trakcie pracy węchowej na ścieżce śladu, wykształcenia silnej więzi z ofiarą, relacji osoba poszukiwana – pies, zachowania obojętnej reakcji psa na transport statkami lotniczymi Policji, cierpliwości psa do pracy węchowej na ścieżce tropu, nabycia umiejętności nawęszania psa z różnego rodzaju przedmiotów. Przewodnik w tym etapie jest kształcony w zakresie nabycia umiejętności stosowania urządzeń nawigacyjnych GPS a także przy ich pomocy udokumentowania ścieżki śladu. Po ukończeniu poziomu II kursu specjalistycznego, zespoły zostają przysposobione do kontynuacji szkolenia według metody mantrailingu. Na tym etapie szkolenia, jak też na poziomie III jest zaplanowane uczestnictwo podmiotów tj: Zarządu Lotnictwa Policji KGP oraz Centrum Poszukiwań Osób Zaginionych KGP. Ukończenie kursu umożliwi uczestnictwo w następnym poziomie przedmiotowego szkolenia⁴⁰.

Po nim następuje kolejny etap, gdzie jest prowadzona tresura w jednostce szkoleniowej (ZKP CSP) w ramach realizacji zadań służbowych i jest realizowana współpraca min: z Zarządem Lotnictwa Policji KGP, Centrum Poszukiwań Osób Zaginionych KGP. W trakcie jego trwania zespół (przewodnik wraz z psem) zostaje wdrażany w obsługę codziennych zdarzeń w służbie, może zostać skierowany do poszukiwania osób zaginionych w warunkach zurbanizowanych pod baczny nadzorem instruktora (ZKP CSP). Nie może natomiast być angażowany do obsługi zdarzeń kryminalnych, gdyż jeszcze poziom jego wyszkolenia, na to nie pozwala. Czas realizacji tego etapu to okres 11 miesięcy⁴¹.

Realizacja poziomu III kursu następuje w okresie również 25 dni szkoleniowych. Określony cel kursu wskazuje na przeszkolenie zespołu (przewodnik wraz z psem) do wykonywania zadań służbowych przy użyciu psa tropiącego osoby zgodnie z zasadami mantrailingu. Dalej ćwiczone są umiejętności stosowania urządzeń nawigacyjnych GPS oraz oswojenia się psa z transportem statkami lotniczymi Policji. W ramach realizacji bloku zagadnieniowego dotyczącego „tresury praktycznej” zostały wprowadzone: wydłużenie wieku śladu zapachowego, przedłużenie długości ścieżki śladu zapachowego (do 2 km),

⁴⁰ Decyzja nr 445 Komendanta Głównego Policji z dnia 23 grudnia 2021 r. w sprawie programu nauczania na kursie specjalistycznym dla przewodników psów tropiących osoby w/g założeń mantrailingu – poziom II.

⁴¹ Decyzja Nr 91 Komendanta Głównego Policji z dnia 28 kwietnia 2021 r. w sprawie powołania zespołu do opracowania projektu programu nauczania na kursie specjalistycznym dla przewodników psów tropiących według założeń mantrailingu, M. Hańczuk, R. Tarnik, Harmonogram szkolenia psów, ZKP CSP 2021.

zmodyfikowanie nośników zapachowych, podwyższenie stopnia trudności ścieżki śladu (ślady zwodnicze, ślepe ślady zapachowe, przeszkody terenowe), elementy (wykluczenia osoby). Co ważne z uwagi na złożoność przedsięwzięcia, która wymaga dużych nakładów logistycznych i osobowych oraz czasochłonność prowadzonego całego procesu szkoleniowego, zaplanowanego aż w 2,5 letniej perspektywie, mogą występować zdarzenia losowe, sytuacje nadzwyczajne, (np.: wycofanie policjanta uczestniczącego w kursie a wówczas zastąpienie go innym), więc by im zapobiegać i zneutralizować zagrożenia możliwości przerwania kursu przez uczestników, umożliwia się w sytuacjach wyjątkowych: kierowania na kurs funkcjonariusza, który odbył już kurs specjalistyczny dla przewodników psów służbowych. Możliwość dokonania wymienienia policjanta na kursie w każdym jego etapie, czy też możliwość udziału w szkoleniu policjanta z dwoma psami jednocześnie. Policjant, który ma już ukończony przedmiotowy kurs, posiada nabyte doświadczenie w sprawowaniu opieki nad zwierzęciem oraz umiejętności w prowadzeniu i tresurze psa. Co powinno skutkować większym prawdopodobieństwem prawidłowego przebiegu tresury. Natomiast kiedy nie było by możliwe dobranie nowego kandydata na przewodnika, istnieje możliwość przydziału psa dla policjanta, który już bierze udział w kursie. Taki tryb postępowania motywowany jest potrzebą czym szybszego przekazania psa pod opiekę dla przewodnika jeszcze w wieku młodzieńczym. Ten stan rzeczy, czyli praca przewodnika z dwoma psami nie zakłóca procesu szkoleniowego a wręcz może mieć pozytywny wpływ na przyswajanie szerszego doświadczenia ze strony policjanta uczestniczącego w kursie. Ten poziom kursu wieńczy egzamin końcowy, którego zdanie warunkuje uzyskanie atestu, (certyfikatu) uprawniającego do realizacji zadań służbowych zgodnie z kategorią. W trakcie egzaminu przed psem jest stawiane zadanie przepracowania śladu, którego wiek przekracza 24 godziny na dystansie do 2 km, oraz ujawnienia osoby pozorującej i miejsce, w którym przebywała. Drugą część egzaminu stanowi przebycie trasy testowej prowadzącej do osoby, która opuściła miejsce, gdzie przebywała. W nim przewodnik obserwując zachowanie psa, określa czy w rzeczywistości osoba poszukiwana znajdowała się w rejonie jego użycia. Zdanie egzaminu uprawnia do zlecenia zespołowi (przewodnik wraz z psem) prowadzenia działań poszukiwawczych w tej kategorii⁴².

Ważnym elementem procesu szkolenia jest powstanie silnej więzi z ofiarą, którą kształtuje się przez zabawę psa z człowiekiem, która ma na celu ugruntowanie między nimi

⁴² Decyzja nr 446 Komendanta Głównego Policji z dnia 23 grudnia 2021 r. w sprawie programu nauczania na kursie specjalistycznym dla przewodników psów tropiących osoby w/g założeń mantrailingu – poziom III.

mocnego poczucia więzi psychicznej. Kierowane w stosownej formie ćwiczenia zabawowe, budują u psa głęboką motywację, która jest niezastąpiona przy prowadzeniu pracy węchowej psa na tropie. Proces zmotywowania psa podlega umocnieniu przy zastosowaniu różnych form nagród tj: smakołyki, ulubione zabawki, pochwała. Należy rozbudzić u psa chęci i umiejętność wykorzystywania tkwiących w nim możliwości. Przy prowadzeniu nauki pracy instrumentem węchu, uwaga psa zostaje skoncentrowana na podjętej woni zapachowej, w tym czasie pies nie wykorzystuje zmysłu wzroku, nie zważając na pozostałe bodźce zewnętrzne. By praca węchowa na śladzie osoby poszukiwanej była możliwa, uprzednio zabezpieczony zapach należy podać do zapoznania psu. Zazwyczaj ślady zapachowe zostają zabezpieczone z garderoby osoby poszukiwanej, z miejsc części ciała najbardziej potliwych, gdzie gromadzi się silna woń zapachowa np.: okolic pach (z T-shirtów), stóp (z obuwia). Najczęściej te elementy odzieży zostają psu udostępnione, wówczas w przedziale kilku do kilkunastu sekund ten hiper czuły instrument węchowy w postaci psiego nosa, dokonuje nawęszczenia w sposób umożliwiający mu utrwalenie molekuł zapachowych w pamięci, tak jak na nośniku pamięci. Ważne jest by uniknąć zanieczyszczenia zapachu, jest on podawany przez przewodnika, ponieważ jego woń zapachowa pozostaje dla psa obojętna. Ubranie psa w specjalne szelki do tropienia jest dla niego znakiem przystąpienia do pracy węchowej.

Przedmiotowe szkolenie jest bardzo specyficzne, chociażby z uwagi na preferowany młody wiek psa warunkujący rozpoczęcie szkolenia (dotychczas niespotykany w polskiej kynologii policyjnej), jak również jego długotrwałość, ponieważ proces szkoleniowy jest realizowany w okresie niemal 2,5 roku i jest warunkowany od indywidualnych możliwości osobnika, od posiadanych umiejętności i doświadczenia instruktora/przewodnika oraz z tym związanego postępu w tresurze. Bardzo ważnym elementem w szkoleniu pozostaje zbudowanie więzi emocjonalnej człowieka ze zwierzęciem, ufności do przewodnika, które bazują na doskonaleniu naturalnych zdolności psa przy pracy poszukiwawczo-węchowej, co owocuje efektywnym wyszkoleniem i gwarantuje jego chęć do aktywnego współdziałania z przewodnikiem⁴³.

⁴³ <https://csp.edu.pl/csp/inne/3490,Mantrailing.html> [dostęp z dnia 04.12.2023 r.]

PODSUMOWANIE

W strukturze Komendy Głównej Policji z początkiem roku 2023 została utworzona Centralna Sekcja Poszukiwań Celowych, w której policjanci zajmują się prowadzeniem poszukiwań osób zaginionych, które najczęściej znajdują się w okolicznościach zagrażających ich życiu lub zdrowiu, ale też ściganiem najbardziej niebezpiecznych przestępców. Utworzenie tej elitarniej jednostki poszukiwawczej uzasadniało prowadzenie skoordynowanych działań poszukiwawczych na szczeblu ogólnokrajowym, potrzeba udroźnienia wymiany informacji międzynarodowych, by następowała w sposób bezpośredni i sprawny, w połączeniu z operatywnym działaniem terenowym a także zintensyfikowanie współdziałania jednostek poszukiwawczych operujących w strukturze KWP/KSP. Centralna Sekcja Poszukiwań Celowych adresowana została do prowadzenia spraw poszukiwawczych za najgroźniejszymi sprawcami przestępstw, którzy są poszukiwani przez krajowe organy ścigania jak również zagraniczne. Policjanci sekcji specjalizują się w ściganiu niebezpiecznych przestępców, tj: (sprawców przestępstw o charakterze terrorystycznym, sprawców zabójstw, przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu człowieka przy użyciu broni palnej lub materiałów wybuchowych) a także poszukiwania osób zaginionych najczęściej znajdujących się w okolicznościach stwarzających bezpośrednie zagrożenie życia lub zdrowia. W wydziale poszukiwań i identyfikacji KGP działa Sekcja Przewodników Psów Specjalnych MTR, pracujących przy zastosowaniu metody mantrailingu, w których zespoły (przewodnik wraz z psem) czynnie wspomagają prowadzone akcje poszukiwawcze jak również kierowani są do obsługi zdarzeń kryminalnych w skali ogólnokrajowej. Wydział realizuje sprawy dotyczące poszukiwań osób, również zaginionych, które z uwagi na zagrożenie życia lub zdrowia czy bezpieczeństwa publicznego, powodują konieczność przystąpienia do niezwłocznej intensyfikacji działań poszukiwawczych⁴⁴.

W celu doskonalenia warsztatu i umiejętności w przedmiotowej materii, cyklicznie organizowane są w poszczególnych garnizonach, szkolenia praktyczne. Dla przykładu w marcu 2023 r. w garnizonie mazowieckiej Policji, w ćwiczeniach wzięli udział policjanci kadry średniego szczebla wszystkich jednostek terenowych garnizonu mazowieckiego Policji, na których spoczywa odpowiedzialność organizacji oraz nadzoru przedsięwzięć związanych

⁴⁴ <https://infosecurity24.pl/sluzby-mundurowe/policja/powstala-centralna-sekcja-poszukiwan-celowych-insp-ciarka-to-najbardziej-elitarna-jednostka-poszukiwawcza-w-polsce> [dostęp z dnia 07.12.2023 r.]

z poszukiwaniami osób zaginionych. Zagadnieniami obejmujące szkolenie było: poszukiwanie osób zaginionych w kraju i za granicą, zakres i sposób prowadzenia poszukiwań zaginionych, współpraca Policji z innymi służbami i organizacjami biorącymi udział w poszukiwaniach, psy tropiące osoby zgodnie z zasadami mantrailingu, wykorzystanie jednostek PSP do poszukiwań osób zaginionych, wykorzystanie Bezzałogowych Statków Powietrznych Policji (dronów) do działań poszukiwawczych. Celem przedmiotowych ćwiczeń było również poszerzenie wiedzy oraz doskonalenie metod poszukiwawczych i umiejętności policjantów w warunkach zbliżonych do rzeczywistych⁴⁵.

W odniesieniu do doświadczeń Policji saksońskiej (na przełomie lat 2013–2016) ich cztery psy brały udział w 800 sprawach, przy prowadzonych śledztwach wobec zorganizowanych grup przestępczych, dokonujących kradzieży, podpałek czy zabójstw, ale również w których poszukiwane były osoby zaginione.

Przy poszukiwaniach osób zaginionych ich skuteczność w prowadzonym procesie wykryczym sięgała 35% spraw. Na kryteria brane pod uwagę, które warunkowały pozytywny wynik tropienia składa się odnalezienie osoby zaginionej żywej lub martwej. W sytuacji, kiedy osoba zaginiona została odnaleziona żywa lub martwa po określeniu przez przewodnika w oparciu o reakcje i pracę psa: obszaru albo kierunku, gdzie dana osoba się znajdowała, przepracowany przez psa ślad potwierdziły zeznania osoby zaginionej po jej odnalezieniu lub potwierdziły go informacje w prowadzonym śledztwie. By efekty pracy węchowej psa mogły zostać spożytkowane w prowadzonym postępowaniu sądowym, powinny zostać zachowane przytoczone wymogi: zastosowanie tylko psów z certyfikatem, pochodzenie zastosowanego nośnika zapachu nie może budzić wątpliwości (musi pochodzić na pewno od osoby poszukiwanej a próbka powinna zostać ewidencjonowana w protokole), za każdym razem poszukiwania są prowadzone samodzielnie przez dwa psy, wszelkie podejmowane czynności powinny zostać udokumentowane, by móc następnie na etapie postępowania sądowego stanowić materiał do pełnego zrozumienia sprawy dla sądu jak i powołanych biegłych⁴⁶.

W dzisiejszych czasach, tempie życia, realiach następujących zmian, niepewnego jutra, „pies domowy” stanowi pewną stałą. Przymiotów i zalet tych zwierząt nie sposób wszystkich wymieniść, natomiast zdarza się jeszcze, że pozostają przez ludzi niedoceniane. Identyfikacja

⁴⁵ <https://www.policja.pl/pol/aktualnosci/229713,Gdy-liczy-sie-czas-wazne-jest-sprawne-dzialanie.html> [dostęp z dnia 07.12.2023 r.]

⁴⁶ L. Woidtke, Tropienie górnym wiatrem w policji Saksonii, „Kwartalnik Policyjny” nr 3, Centrum Szkolenia Policji 2016, s. 72-73.

zapachów, psom nie przysparza żadnych trudności, jest czynnością dla nich tak przyjemną, jaką stanowi dla człowieka rozpoznawanie kolorów. Postęp technologiczny jaki następuje, każdy z nas może obserwować naocznie. Świat naukowy podejmuje prace nad budową urządzeń elektronicznych, które dokonują analizy zapachowej i które znajdują zastosowanie w przemyśle, czy w służbach i podejmowanych przez nie, działaniach na rzecz poprawy bezpieczeństwa państwa. Natomiast na chwilę obecną nie został wytworzony, tak czuły i doskonały instrument, jakim jest niewątpliwie zmysł węchu psa i ośmielam się postawić tezę, że jeszcze długo nie zostanie.

BIBLIOGRAFIA

REFERENCES LIST

PIŚMIENNICTWO

LITERATURE

- Coren S., Jak rozmawiać z psem, Galaktyka Łódź 2007.
- Coren S., Tajemnice psiego umysłu, Łódź 2019.
- Curran, A. M., *Comparison of the volatile organic compounds present in human odor using SPME-GC/MS*, „Journal of Chemical Ecology” 2005, 31(7).
- Gąsiorowski M., Psy służbowe w działaniach polskiej Policji, Szczytno 2017.
- Górny B., Nowoczesne szkolenie psów tropiących, Warszawa 2010. Kaleta T., Fiszdon K., Wybrane zagadnienia z genetyki i zachowania się psów, Warszawa 1999.
- Kramer E.M., Rasy psów, Zduńska A., Maternicka G., (red.), Warszawa 2015, 2016.
- Menzel R., Menzel R., *Die Verwertung der Riechfabigkeit des Hundes im Dienste der Menschheit*, 1930 Kameradschaft, Verlagsgesellschaft, Berlin.
- Palka S., Pedagogika w stanie tworzenia, Kraków 2003.
- Przeczek I., Psy rasowe, Warszawa 2016.
- Rodriguez-Lujan I., *Analysis of pattern recognition and dimensionality reduction techniques for odor biometrics*, Knowledge-Based Systems 2013.
- Schmidt M., Koch W., Poradnik podstawowego szkolenia psów, Warszawa 2004.
- Tarnik R., Kwartalnik policyjny Nr 2(57)/2021, Mantrailing. Tropienie górnym wiatrem, Legionowo 2021.
- Taylor D., Ty i twój pies, Warszawa 1994.
- Woidtke L., Tropienie górnym wiatrem w policji Saksonii, „Kwartalnik Policyjny” nr 3, CSP 2016.
- Ziarko J., , Metoda badań w naukach o bezpieczeństwie na przykładzie bezpieczeństwa pracy, Bezpieczeństwo: teoria i praktyka, nr 7/3, 2013.

ŹRÓDŁA

SOURCES

- Ustawa o Policji z dnia 6 kwietnia 1990 r.
- Zarządzenie nr 91 Komendanta Głównego Policji z dnia 4 października 2022 r. w sprawie metod i form wykonywania zadań z użyciem psów służbowych w Policji.

Decyzja Nr 91 Komendanta Głównego Policji z dnia 28 kwietnia 2021 r. w sprawie powołania zespołu do opracowania projektu programu nauczania na kursie specjalistycznym dla przewodników psów tropiących według założeń mantrailingu, Hańczuk M., Tarnik R., Harmonogram szkolenia psów, ZKP CSP 2021.

Decyzja nr 444 Komendanta Głównego Policji z dnia 23 grudnia 2021 r. w sprawie programu nauczania na kursie specjalistycznym dla przewodników psów tropiących osoby w/g założeń mantrailingu – poziom I.

Decyzja nr 445 Komendanta Głównego Policji z dnia 23 grudnia 2021 r. w sprawie programu nauczania na kursie specjalistycznym dla przewodników psów tropiących osoby w/g założeń mantrailingu – poziom II.

Decyzja nr 446 Komendanta Głównego Policji z dnia 23 grudnia 2021 r. w sprawie programu nauczania na kursie specjalistycznym dla przewodników psów tropiących osoby w/g założeń mantrailingu – poziom III.

ŹRÓDŁA INTERNETOWE ONLINE SOURCES

Dobrowolska I., „Psy służbowe w polskiej Policji” data publikacji 17.06.2022r. [<https://policja.pl/pol/aktualnosci/219520,Psy-sluzbowe-w-polskiej-Policji.html>]

Pawliński M., Calik A., Gdy liczy się czas ważne jest sprawne działanie, data publikacji 24.03.2023r.

[Policja.pl <https://www.policja.pl/pol/aktualnosci/229713,Gdy-liczy-sie-czas-wazne-jest-sprawne-dzialanie.html>]

Ratajczak D., „Mantrailing polska edycja” data publikacji 31.01.2022r. [<https://csp.edu.pl/csp/aktualnosci/4965,Mantrailing-polska-edycja.html>]

InfoSecurity24.pl, „W Policji powstała najbardziej elitarna jednostka poszukiwawcza w Polsce” data publikacji 25.01.2023r. [<https://infosecurity24.pl/sluzby-mundurowe/policja/powstala-centralna-sekcja-poszukiwan-celowych-insp-ciarka-to-najbardziej-elitarna-jednostka-poszukiwawcza-w-polsce>]

Mantrailing, Centrum Szkolenia Policji w Legionowie [<https://csp.edu.pl/csp/inne/3490,Mantrailing.html>]

Copyright (c) 2024 Mariusz Gąsiorowski

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License.